

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

© Висікайло Т. В., 2016
<http://orcid.org/0000-0002-9851-7715>
<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.47909>

Суттєвого значення у професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва набуває процес розвитку їх творчих здібностей. Робота на пленері у першу чергу розвиває естетичні смаки молоді, допомагає відчутти красу та бережне ставлення до рідної природи. Порівняно з аудиторними постановками, заздалегідь продуманими викладачем, робота над пейзажем в умовах пленеру надає безліч варіантів вирішення поставлених завдань, що стосуються вибору мотиву, композиційного рішення, колориту, а отже, вимагає від майбутніх фахівців більшої самостійності, активізації творчого мислення.

Ефективність роботи над пейзажем в умовах пленеру пов'язується із запровадженням до навчального процесу системи творчих завдань, що виконуються у декілька етапів та ускладнюються по мірі набуття майбутніми учителями образотворчого мистецтва необхідного досвіду для успішного здійснення професійної діяльності.

У статті доведено, що спільна робота на пленері студента й викладача стимулює передачу художнього досвіду від педагогічного колективу до особистості й прискорює процес формування майбутнього фахівця. Розглядаються питання удосконалення роботи над пленерним живописом не лише в контексті часткових змін і окремих методичних знахідок, а за законами зіставлення традиційних підходів і нововведень із суспільними умовами, за законами функціонування художньої освіти.

Ключові слова: *творчі здібності, пейзаж, пленер, система творчих завдань, учитель образотворчого мистецтва, педагогіка.*

Висікайло Т. В. *Развитие творческих способностей у будущих учителей изобразительного искусства в процессе профессиональной подготовки.*

Существенное значение в профессиональной подготовке будущих учителей изобразительного искусства приобретает процесс развития их творческих способностей. Работа на пленэре в первую очередь развивает эстетические вкусы молодежи, помогает почувствовать красоту и бережное отношение к родной природе. По сравнению с аудиторными постановками, заранее продуманными преподавателем, работа над пейзажем в условиях пленэра предоставляет множество вариантов решения поставленных задач,

которые касаются выбора мотива, композиционного решения, колорита, а следовательно, требует от будущих специалистов большей самостоятельности, активизации творческого мышления.

Эффективность работы над пейзажем в условиях пленэра напрямую зависит от внедренной в учебный процесс системы творческих заданий, которые выполняются в три этапа и усложняются по мере приобретения будущими учителями изобразительного искусства необходимого опыта для успешного осуществления профессиональной деятельности.

В статье доказывается, что совместная работа на пленэре студента и преподавателя стимулирует передачу художественного опыта от педагогического коллектива к личности и ускоряет процесс формирования будущего специалиста. Рассматриваются вопросы совершенствования работы над пленэрной живописью не только в контексте частичных изменений и отдельных методических находок, а по законам сопоставления традиционных подходов и нововведений с общественными условиями, по законам функционирования художественного образования.

Ключевые слова: творческие способности, пейзаж, пленэр, система творческих заданий, учитель изобразительного искусства, педагогика.

Vysikaylo T. V. The development of creative abilities of future fine-arts teachers, in the process of professional training.

Essential meaning in the training of future fine-arts teachers takes the development of their creative abilities. The work in open-air develops ant the first time an aesthetic tastes of young people, helps to experience the beauty and care attitudes to nature-mother. Compared to the lecture-performances, premeditated by the teacher, work in conditions of open-air landscape provides many options for solving problems related to the choice of motif, composite solutions, colouring, and therefore requires from future professionals the bigger independence and activation of creative thinking.

The effectiveness of the landscape working in open-air conditions associated with the introduction to the learning process the system of creative tasks which performed in several stages and complicated by the measure of acquisition of future fine-arts teachers an experience required for successful professional activity.

The article proves that combined work of student and teacher in the open-air stimulates the transfer of artistic experience from the teaching staff to the individuality and hasten the formation of the student as a professional.

There are observing the questions of the open-air painting improvement not only in the context of partial changes and some methodological findings, but by the laws of comparing traditional approaches and innovations with social conditions for the laws of art education operation.

Key words: creativity, landscape, open-air, system of creative tasks, fine-arts teacher, pedagogy.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних завдань сучасної художньо-педагогічної освіти у середніх художньо-освітніх закладах є підготовка фахівця у галузі образотворчого мистецтва, який повинен не тільки володіти вміннями і навиками реалістичного зображення дійсності, але й бути здатним до творчого застосування накопиченого досвіду у викладацькій діяльності, збудити у своїх учнях потяг до прекрасного, зробити все необхідне для того, щоб творчість стала для них життєво важливою і необхідною. Наразі постає проблема удосконалення навчально-виховного процесу, пошуку інноваційних підходів до викладання фахових дисциплін, які є основою професійної підготовки та становлення особистості художника-педагога. З приводу цього доцільним є використання у навчальному процесі роботи над пейзажем в умовах пленеру, що не лише порушує одночасно питання ефективного опанування малюнком, живописом, композицією, але і сприяє їх творчому осмисленню, оскільки робота на пленері має свою специфіку порівняно з аудиторними продуманими постановками. Працюючи над пейзажем в умовах пленеру, майбутній фахівець має виявляти більшу самостійність у прийнятті рішень, стосовно, навіть, вибору мотиву, застосуванні певної композиційної схеми, графічного, колірнього рішення, тобто, демонструвати здатність використовувати свої знання і вміння у нових незвичних умовах, що сприяють розумовому напруженню, пошуковій активності, розвитку творчих здібностей. З огляду на цей факт виникає потреба у ефективній організації роботи над пейзажем в умовах пленеру шляхом запровадження системи творчих завдань, які б надали потужного імпульсу для розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва присвячено праці С. Сисоєвої, О. Щіпанова, Є. Шорохова, Ф. Ковальова, М. Ростовцева, В. Чурсіної, Н. Калашнік, В. Вертегел, В. Партоли та інших. У них порушено окремі питання реалізації творчого потенціалу, розкриття творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва у навчально-виховному процесі. Однак, залишається недостатньо висвітленим значення роботи над пейзажем в умовах пленеру, як необхідної умови ефективного розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців.

Мета статті полягає у доведенні значущості використання роботи над пейзажем в умовах пленеру з метою вирішення актуальної проблеми розвитку творчих здібностей у майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Динамічність процесів розвитку суспільства в усіх сферах життєдіяльності вимагає принципового оновлення в галузі художньої освіти, що передбачає створення міцного професійного фундаменту майбутніх учителів образотворчого мистецтва: закладанні теоретичних знань, практичних навиків, а особливо, розвитку творчих здібностей, що виявляються у творчому і самостійному застосуванні набутого досвіду.

Вагоме теоретичне і практичне значення для вирішення проблематики розвитку творчих здібностей мають наукові праці Є. Шорохова, Ф. Ковальова, М. Ростовцева, які стверджують, що саме набуття досвіду з фахових дисциплін: малюнку, живопису, композиції здатне відігравати ключову роль у складному процесі становлення творчої особистості майбутнього фахівця [2, с. 56; 4, с. 186-187; 7, с. 82].

Науковці Н. Калашнік, В. Вертегел вважають, що розвиток творчого потенціалу неможливий без застосування у навчальному процесі самостійної роботи [1, с. 11].

Наукові дослідження В. Партоли, С. Сисоєвої, засвідчують необхідність створення сприятливих умов для набуття професійних знань і умінь, що надають можливості самовираження майбутнім фахівцям та розкриття їх нахилів, обдарувань, здібностей [3, с. 91; 5, с. 6].

З огляду на цей факт, актуальними являються погляди О. Щіпанова, В. Чурсіної, що вважають роботу над пейзажем в умовах пленеру потужним засобом стимулювання розвитку творчих здібностей майбутніх художників-педагогів.

В. Чурсіна зазначає, що «робота на пленері – це пошук справжнього живопису, шлях для постійного поглиблення, пошуку нових можливостей... Пленер – мистецька школа випробування живописного смаку...» [6, с. 151-152]. Як наголошує О. Щіпанов, «відображення пейзажу з натури для початківця – більш складна задача, ніж робота над натюрмортом і навіть портретом» [8, с. 56].

Аналіз джерельної бази з проблеми дослідження дозволяє дійти висновку, що специфіка роботи над пейзажем в умовах пленеру вимагає не лише використання всього арсеналу професійних знань і умінь, набутих у процесі вивчення фахових дисциплін: малюнку, живопису, композиції, але і здатності до їх творчого переосмислення, самостійного втілення на практиці. Адже робота над пейзажем в умовах пленеру становить певну проблематичність, що заключається у значній віддаленості об'єктів зображення, мінливості освітлення, що потребує концентрації уваги, миттєвих та влучних дій у процесі вирішення тону, побудові колірної гармонії. Зауважимо, що особливість роботи над пейзажем в умовах пленеру полягає у безлічі варіантів вирішення як композиційних, так і колірних, що мають стати результатом самостійної пошукової діяльності майбутніх фахівців. На відміну від аудиторних постановок, ретельно продуманих викладачем, робота на пленері вимагає більшої самостійності у прийнятті рішень, спонукає до розумового напруження, активізує мислення, що загалом сприяє розвитку творчих здібностей. З впевненістю можна стверджувати, що вони ототожнюються із здібностями мислення, серед яких здатність до самостійного переносу знань у нову ситуацію, здатність виявити нові проблеми у стандартних умовах, знаходити нові шляхи подолання цих проблем, вдаючись до комбінування вже відомих способів вирішення наявної проблематики. Так, наприклад, один і той же пейзажний мотив, побачений в природі, можливо трактувати по-різному. Використовуючи ту чи іншу композиційну схему, пейзаж набуде ознак камерності або, навпаки, патетичності, просторовості. Вдаючись до застосування певного тонального, колірного рішення стає можливим відтворення настрою у пейзажі.

Експериментально доведено, що у процесі роботи над пейзажем в умовах пленеру можливо істотно розвинути творчі здібності майбутніх учителів образотворчого мистецтва шляхом цілеспрямованої організації їх навчальної діяльності. У зв'язку з цим, великого значення набуває впровадження системи творчих завдань, які поступово ускладнюються відповідно до збільшення запасу знань і умінь, розвитку творчого мислення, здатності до самостійного вирішення наявних проблем.

У ході наукового дослідження встановлено доцільність використання у роботі над пейзажем в умовах пленеру наступних етапів виконання творчих

завдань, що мають сприяти розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва:

1 етап – педагог формулює творче завдання (наприклад, етюд пейзажу на тему «Ранкова тиша», що передбачає створення настрою) і сам пропонує шляхи його вирішення, використовуючи натурні спостереження, звертаючись до досвіду аналогів, вимагаючи від своїх вихованців чіткого дотримання вказівок;

2 етап – педагог пропонує творче завдання (наприклад, пейзажний диптих на тему «Золота осінь», що вимагає дотримання композиційної та сюжетної єдності), але способи вирішення пропонує знайти вихованцям самостійно, використовуючи досвід попереднього завдання; по закінченні виконання завдання педагог сам підводить підсумок роботи, вказує на недоліки, пропонує способи їх виправлення;

3 етап – педагог ставить творче завдання (наприклад, серія пейзажів на тему «Краєвиди Слобожанщини», що є своєрідним підсумком попередніх завдань), а вихованці самостійно проходять всі етапи пошуку, самостійно здійснюють аналіз своєї діяльності під керівництвом викладача.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що робота над пейзажем в умовах пленеру, яка передбачає виконання творчих завдань унеможлиблює механічне змалювання, сприяє ефективному опануванню фахових дисциплін: малюнку, живопису, композиції, активізує здатність до самостійної роботи, стимулює творче мислення, а, отже, надає можливості для розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Висновки. У художньо-освітньому просторі сучасної України актуальною залишається проблема формування суспільно-активної, творчої особистості майбутнього учителя образотворчого мистецтва, професійне становлення якого пов'язується з необхідністю розвитку творчих здібностей фахівців. Вагомого значення у цьому процесі набуває робота над пейзажем в умовах пленеру, що не лише сприяє ефективному засвоєнню фахових дисциплін: малюнку, живопису, композиції, а й спонукає до творчого переосмислення набутого досвіду.

Зазначимо, що специфіка роботи над пейзажем, на відміну від продуманих викладачем аудиторних постановок, вимагає від майбутніх фахівців більшої самостійності у прийнятті рішень, стосовно вибору мотиву, композиційної будови, колориту, сприяє активізації творчого мислення.

З впевненістю можна констатувати той факт, що робота над пейзажем в умовах пленеру створює сприятливі умови для розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва. З цього приводу виникає потреба у ефективній організації навчального процесу, основу якого складає система поступово ускладнених творчих завдань, що вимагають від майбутнього фахівця самостійності у визначенні та передбаченні шляхів розв'язання поставлених задач, вміння обирати дієві варіанти рішення. Система творчих завдань, складність яких поступово збільшується впродовж трьох етапів відповідно до зростання професійного досвіду має сприяти не лише результативному оволодінню необхідними знаннями і вміннями, але і розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що є запорукою успішного здійснення їх професійної діяльності.

Подальші дослідження можуть бути використані у створенні навчально-методичних розробок з малюнку, живопису, композиції, плерерної практики для середніх спеціальних (художніх) навчальних закладів, а також систему творчих завдань доцільно впровадити у розробці авторської методики, під час викладання фахових дисциплін та перш за все, у процесі розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Література

1. Калашник Н. Самостійна робота – потужний засіб сучасної освіти і виховання : навчально-методичний посібник з питань формування естетичних смаків студентської молоді в навчально-виховному процесі / Н. Калашник В. Вертегел. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2005 – 326 с.
2. Ковалев Ф. Золотое сечение в живописи : учеб. пособие / Ф. Ковалев. – К. : Выща шк. Головное изд-во, 1989. – 143 с., 90 ил., табл. – Библиогр. : 77 назв.
3. Партола В. Сутність умінь і навичок учнів / В. В. Партола // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В. І. Євдокімова і проф. О. М. Микитюка; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2011. – Вип. 35. – С. 91.
4. Ростовцев Н. Рисунок. Живопись. Композиция: Хрестоматия : учеб. пособие для студентов худож.-граф. фак. пединститутов / Н. Ростовцев – М. : Просвещение, 1989. – 207 с. – С. 186-187.

5. Сисоєва С. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С. Сисоєва. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 406 с.

6. Чурсіна В. Робота на пленері. Проблеми теорії і творчої практики / В. Чурсіна // Мистецтвознавчі та культурні аспекти дизайну. – Х. : ХДАДМ, 2011. – Вип. 5. – С. 151-152.

7. Шорохов Е. В. Композиция : [учеб. для студ. худож.-граф. пед. ин-тов] / Е. В. Шорохов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1986. – 207 с., ил.

8. Щипанов А. Юным любителям кисти и резца / А. Щипанов. – М. : Просвещение, 1975. – 245 с. – С. 56.